

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนต้นแบบ เพื่อการนิเทศ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้เข้าใจเรื่องที่จะศึกษาได้ลึกซึ้งและชัดเจนยิ่งขึ้น ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน เรียงตามลำดับดังนี้

1. ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
2. ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน
3. จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
4. หลักการนิเทศภายในโรงเรียน
5. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน
6. บทบาทและหน้าที่ของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศภายในโรงเรียน
7. กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน
8. การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน
9. โรงเรียนต้นแบบเพื่อการนิเทศ
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกัน ดังที่ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2536) ได้สรุปความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน จากทัศนะของนักการศึกษาไว้ว่า

การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การทำงานของผู้บริหารโรงเรียนที่ทำร่วมกับครู ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2534) ให้ความหมายว่าการนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการที่ผู้นิเทศภายในโรงเรียนดำเนินการโดยใช้ภาวะผู้นำ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ การประสานงาน และการใช้ศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ อันจะส่งผลไปถึงการพัฒนาของโรงเรียนนั้น ๆ โดยส่วนรวม

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ให้ความหมายว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครูในโรงเรียน ในการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาการทำงานของครู ให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ในการปรับปรุง พัฒนาบุคลากร ให้พัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน โดยบรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการต่างๆ ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การพัฒนาบุคลากรที่หน้าที่ให้การศึกษา จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นและควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นได้พัฒนาความรู้ความสามารถ และวิธีการทำงานในการจัดการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การนิเทศการศึกษา จึงจำเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน แต่เนื่องจากหน่วยงานที่ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา มีความจำกัดทั้งจำนวนบุคลากร จำนวนงบประมาณและ ปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ จึงไม่สามารถจัดการศึกษาได้ทั่วถึง อีกทั้งการนิเทศการศึกษาจากภายนอก

ไม่สามารถรู้ความต้องการและปัญหาของบุคลากร ผู้รับการนิเทศในโรงเรียนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นบุคคลที่มาจากภายนอก ซึ่งไม่ได้อยู่ใกล้ชิด หรือสัมผัสกับปัญหาที่แท้จริงของโรงเรียน นอกจากนี้ในปัจจุบัน บุคลากรในโรงเรียนมีวุฒิทางการศึกษาสูงขึ้น มีความรู้ความสามารถ และมีศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการจัดการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนของตนเองได้ ดังนั้นการนิเทศภายในโรงเรียนจึงมีความจำเป็นที่ควรได้รับการส่งเสริมให้ดำเนินการอย่างแพร่หลายและทั่วถึงต่อไป

สุนทร ไคลมี (2527) ได้สรุปความจำเป็น ของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนไว้ว่า

1. การนิเทศจากภายนอก ประกอบกับสิ่งสนับสนุนต่อการนิเทศไม่เพียงพอ
2. เป็นการนิเทศที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด เพราะผู้นิเทศอยู่ในโรงเรียน รู้ปัญหาของตนเองอย่างแท้จริง
3. บุคลากรภายในโรงเรียน มีความรู้ความสามารถมากกว่าเดิม จะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการนิเทศเป็นอย่างดี
4. ส่งเสริมให้ครูเกิดการทำงาน โดยรู้จักคิดและแก้ปัญหาตนเองแทนการช่วยเหลือจากบุคลากร ที่อยู่ภายนอกโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า

1. ศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัดนิเทศได้ไม่ทั่วถึง
2. สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน แต่ละแห่งแตกต่างกัน
3. บุคลากรในโรงเรียนปัจจุบันมีศักยภาพสูง การนิเทศภายในโรงเรียนจะช่วยเหลือกระตุ้นให้ครูได้ใช้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองได้สูงสุด
4. คุณภาพการศึกษาเกิดจากความร่วมมือ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในโรงเรียน การนิเทศภายในจะส่งเสริมและเร่งระดมความร่วมมือได้ดีที่สุด

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2536) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็นต่อการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน การนิเทศจากบุคคลภายนอก อาจจะลด

ความจำเป็นลง ในเมื่อสภาพปัจจุบันขาดแคลนผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ตลอดจนถึงสนับสนุนอื่น ๆ ประกอบกับปัจจุบันบุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ ความสามารถเพียงพอ เป็นผู้ที่ปัญหาที่แท้จริง ในการเรียนการสอนภายในโรงเรียนของตนเองมากที่สุด

จากความจำเป็นดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็น เนื่องจากบุคลากรผู้ทำหน้าที่นิเทศจากภายนอกโรงเรียนมีจำนวนจำกัด สภาพปัญหา และความต้องการของแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ ความสามารถเพียงพอที่จะนิเทศกันเองได้ และสอดคล้องกับปรัชญา หลักการและวิธีการนิเทศสมัยใหม่ กล่าวคือ การนิเทศจะเกิดขึ้นโดยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาบุคคล ผู้นิเทศจึงจำเป็นต้องเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการนิเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุผล ซึ่งนักการศึกษาและหน่วยงานทางการนิเทศการศึกษา จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศไว้ อาทิเช่น

ไมเนอร์ (Minor, 1964) ให้ความเห็นว่าจุดมุ่งหมายหลักของการนิเทศการศึกษา ก็คือ

1. เพื่อช่วยเหลือครูให้เข้าใจเด็กดีขึ้น
2. เพื่อช่วยพัฒนาครู ให้เกิดความรู้สึกว่าตน เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะเป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน
3. เพื่อช่วยครูในการจัดหา และเลือกวัสดุอุปกรณ์ ที่จะนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการสอน
4. ช่วยเหลือครูปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น
5. สร้างลักษณะความเป็นผู้นำให้แก่ครู โดยการนำเอาความสามารถพิเศษ และประสบการณ์ของเขามาใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยการให้เป็นที่ปรึกษาของครูใหญ่

6. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักวิธีการประเมินผลการเรียนของเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ
7. กระตุ้นให้ครูรู้จักการประเมินผลงานของตัวเอง
8. ช่วยให้ครูมีความรู้สึกว่าได้รับผลสำเร็จ มีความอบอุ่นใจ ปลอดภัย และมีความเชื่อมั่นในตนเอง
9. กระตุ้นให้ครูร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตร เพื่อปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น
10. ช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อช่วยให้ชุมชนเข้าใจถึงแผนการศึกษาของโรงเรียน ปัญหาของโรงเรียนและนักเรียน

บริกส์และจัสท์แมน (Briggs and Justman, 1952) ได้สรุปจุดมุ่งหมายได้สรุปจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ข้อ คือ

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นผู้นำในวิชาชีพ (Professional Leadership)
2. เพื่อพัฒนาการสอนของครูให้ดีขึ้น (Improvement of Teaching)
3. เพื่อส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของครู (Aiding Teacher's Growth)
4. เพื่อนำทางให้เกิดความสัมพันธ์อันดี ระหว่างคณะครูกับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้ ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูมองเห็นปัญหา และความต้องการจำเป็นของเด็ก และเยาวชนสามารถจัดสนองความต้องการของเด็กและเยาวชนได้ รวมทั้งการช่วยแก้ไขและป้องกันปัญหา
2. เพื่อให้ครูและผู้บริหาร และข้าราชการทุกฝ่ายได้มองเห็น และเข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษา และบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อดำเนินการให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายดังกล่าว
3. ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจ ในการทำงานของครูและเจ้าหน้าที่ให้อยู่ในสภาพที่ดี และร่วมปฏิบัติงานเป็นคณะด้วยกำลังสติปัญญา เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางอันดี

4. เพื่อให้ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการสอน ตลอดจน การทำแผนการสอน สื่อการสอน สื่อการเรียน การประเมินผล

5. เพื่อประสานงานกับผู้บริหารการศึกษา ในอันที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ โรงเรียนและสำนักงานไม่อาจดำเนินงานได้ตามลำพัง

6. เพื่อช่วยประเมินผลงานและเจ้าหน้าที่ รวมทั้งช่วยวางแผนเพื่อแก้ปัญหา ที่มีให้เหมาะสมด้วย

7. เพื่อช่วยให้ครูใหม่ เข้าใจงานของโรงเรียนและอาชีพครู

8. เพื่อช่วยในด้านประชาสัมพันธ์และสร้างครูให้มีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาไทยและต่างประเทศหลายท่าน ที่ได้กล่าวถึงจุด มุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ แต่ไม่ได้นำเสนอในที่นี้ จึงขอสรุปความคิดเห็นไว้ใน ภาพรวม ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาและการนิเทศภายใน มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ

1. เพื่อปรับปรุงและพัฒนางานวิชาการภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยของนักเรียน สูงขึ้นโดยอาศัยบุคลากรในโรงเรียน

2. เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ มีทักษะและเพิ่มความสามารถ ในการปฏิบัติงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน

3. เพื่อพัฒนาวิธีการปฏิบัติงาน โดยการนำหลักการนิเทศการศึกษาและ กระบวนการศึกษามาใช้ในการบริหารงานโรงเรียน เพื่อให้งานการเรียนการสอนมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. เพื่อประสานความสัมพันธ์อันดีในกลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง

5. เพื่อส่งเสริมความสามารถและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของ บุคลากรให้เต็มศักยภาพ จนส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรโดยส่วนรวม

หลักการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศการศึกษา นอกจากจะดำเนินงานโดยยึดจุดมุ่งหมายแล้ว ยังต้องอาศัยหลักการ เพื่อการดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะการนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มุ่งพัฒนาความเจริญในด้านการศึกษาทุก ๆ ด้าน และก่อนที่มีการดำเนินงานนิเทศภายในก็มีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจหลักการนิเทศการศึกษา ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ได้เสนอหลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

ชารี มณีศรี (2523) ได้กล่าวถึง หลักพื้นฐานของการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาเป็นการกระตุ้นเตือน การประสานงาน และแนะนำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ครูโดยทั่วไป
2. การนิเทศตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย
3. การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริมสร้างสรรค์
4. การนิเทศกับการปรับปรุงหลักสูตรเป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน
5. การนิเทศมุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ
6. การนิเทศคือการสร้างมนุษยสัมพันธ์
7. การนิเทศมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดช่องว่างระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยเฉพาะในเขตชนบท

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2536) ได้สรุปแนวคิดของนักการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาควรจะต้องอยู่บนหลักการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีการวางแผนงานอย่างเป็นระเบียบ เป็นประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถ แข่งขันสร้างสรรค์ทั้งทางด้านความคิดเห็นและการกระทำ ให้หลักมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้ระบุหลักการไว้ว่า การนิเทศการศึกษา ที่มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยหลักการต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักการผู้นำ (Leadership) คือ การใช้อิทธิพลของบุคคลที่จะทำให้งิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป็นไปตามเป้าหมาย

2. **หลักความร่วมมือ (Cooperation)** คือ การกระทำร่วมกันและรวมพลังทั้งหมดเพื่อแก้ปัญหาด้วยกัน โดยยอมรับและยกย่องผลของความร่วมมือในการปรับปรุงการเรียนการสอนจากหลายฝ่าย และทำหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจนในการจัดองค์การ การประเมินผลตลอดจนการประสานงาน

3. **หลักการเห็นใจ (Considerateness)** คือ การนิเทศการศึกษาจะต้องคำนึงต่อบุคคลที่ร่วมงานด้วยการเห็นใจ จะทำให้ตระหนักในคุณค่าของมนุษยสัมพันธ์

4. **หลักการสร้างสรรค์ (Creativity)** คือ การนิเทศการศึกษาจะต้องทำให้ครูเกิดพลังที่จะคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ หรือทำงานด้วยตนเอง

5. **หลักการบูรณาการ (Integration)** เป็นกระบวนการซึ่งรวมสิ่งกระจัดกระจายให้สมบูรณ์มองเห็นได้

6. **หลักการมุ่งชุมชน (Community)** เป็นการแสวงหาปัจจัยที่สำคัญในชุมชนและการปรับปรุงปัจจัยเหล่านั้น เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ในชุมชนให้ดีขึ้น

7. **หลักการวางแผน (Planning)** หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์ ซึ่งเกี่ยวกับการแสวงผลในอนาคต การกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการไว้ล่วงหน้า การพัฒนาทางเลือกเพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุถึงจุดประสงค์ และการเลือกปฏิบัติทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุด

8. **หลักการยืดหยุ่น (Flexibility)** หมายถึง ความสามารถที่จะถูกเปลี่ยนแปลงได้ และพร้อมอยู่เสมอที่จะสนองความต้องการสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป

9. **หลักวัตถุวิสัย (Objectivity)** หมายถึง คุณภาพที่เป็นผลมาจากหลักฐานตามสภาพความจริงมากกว่าความเห็นส่วนบุคคล

10. **หลักการประเมิน (Evaluation)** หมายถึง การหาความจริงโดยการวัดที่แน่นอนและหลายอย่าง

จากหลักการนิเทศการศึกษาที่กล่าวมาสรุปได้ว่าหลักการนิเทศภายในก็มีหลักการเช่นเดียวกับหลักการนิเทศการศึกษา คือ ยึดหลักความถูกต้องความหลักวิชาการ มีหลักการวางแผนในการดำเนินงานอย่างเป็นลำดับขั้นตอน มุ่งบรรยากาศที่เป็นกันเองตาม

หลักประชาธิปไตย ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโดยส่งเสริมบำรุงขวัญให้บุคลากร มีความก้าวหน้าในอาชีพ และเกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน ตลอดจนใช้หลักการ สร้างสรรค์และการยืดหยุ่น เชื่อในศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคล

บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2536) กล่าวสรุปเกี่ยวกับ ผู้นิเทศภายในโรงเรียนพอ ประมวลได้ว่า ผู้นิเทศภายในโรงเรียน คือ บุคลากรที่อยู่ภายในโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าสาขาวิชาต่างๆ รวมไปถึงครูผู้สอนที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญและมีประสบการณ์ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่โรงเรียนได้คัดเลือกหรือแต่งตั้ง เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

กรมสามัญศึกษา (2532) ระบุว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายใน แบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ

1. ผู้นิเทศภายในหมายถึง บุคลากรที่อยู่ภายในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดต่าง ๆ รวมไปถึงครูผู้สอนที่มีความรู้ ความสามารถและ ประสบการณ์สูง ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่โรงเรียนมอบหมายหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้นิเทศ
2. ผู้รับการนิเทศ หมายถึง ครูหรือผู้ได้รับประโยชน์จากการนิเทศทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม
3. ผู้สนับสนุนการนิเทศ หมายถึง ผู้ที่จะช่วยให้การดำเนินงานนิเทศบรรลุ ตามเป้าหมายที่วางไว้ ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญจาก สถาบันต่าง ๆ และวิทยากรในชุมชน

จากความคิดเห็นดังกล่าว ผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน ประกอบด้วยบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ และ ผู้สนับสนุนการนิเทศ

สรุปได้ว่า ผู้นิเทศภายในโรงเรียน ก็คือบุคลากรที่อยู่ภายในโรงเรียน เช่น ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าสาขาวิชาต่าง ๆ รวมไปถึงครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญ และประสบการณ์ ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่โรงเรียนได้คัดเลือกหรือแต่งตั้ง เพื่อปรับปรุงและพัฒนางานในด้านต่าง ๆ ให้แก่ครูในโรงเรียน

บทบาทหน้าที่ของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศภายในโรงเรียน

การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ควรเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองให้ดีเสียก่อน เพื่อจะได้ยึดเป็นแนวทางปฏิบัติให้ถูกต้อง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้กำหนดหน้าที่ของผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ และผู้สนับสนุนการนิเทศ ไว้ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของผู้นิเทศ

1. ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในและหลักสูตร
2. ร่วมประชุมวางแผนกับคณะครูในโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

สอน

3. สนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนขวัญและกำลังใจ
4. เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ และเทคโนโลยีทางการศึกษาแก่ครู
5. กระตุ้นให้ครูเกิดการตื่นตัวอยู่เสมอในด้านวิชาการ
6. ติดตามและประเมินผลการนิเทศภายใน

บทบาทหน้าที่ของผู้รับการนิเทศ

1. สอรับบทบาทของผู้นิเทศ โดยรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และให้ความเชื่อถือ
2. ร่วมปรึกษากับผู้นิเทศในการวิเคราะห์ปัญหา และกำหนดแนวทางปฏิบัติในการแก้ปัญหา

3. ปฏิบัติงานตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายด้วยความจริงจัง
4. ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการนิเทศติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน
5. เมื่อพบปัญหาควรร่วมมือกับคณะครู หรือผู้นิเทศเพื่อหาทางแก้ไข

งาน

บทบาทหน้าที่ของผู้สนับสนุนการนิเทศ

1. ร่วมวางแผนในการแก้ปัญหา และพัฒนาการเรียนการสอน
2. เป็นวิทยากร หรือแสวงหาแหล่งความรู้ให้
3. นิเทศการปฏิบัติงานโดยมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษา ช่วยแก้ไขจุดบกพร่อง และแนะนำผู้รับการนิเทศพัฒนาตนเอง
4. สร้างขวัญและกำลังใจ เพื่อเป็นการกระตุ้นและสนับสนุน ให้ผู้รับการนิเทศพัฒนาตนเองด้วยความมั่นใจ
5. ประเมินการนิเทศการศึกษา เพื่อปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่อง และพัฒนาการนิเทศ

จากบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียนตามที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียนแบ่งเป็น 3 ฝ่าย คือ ผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ และผู้สนับสนุนการนิเทศ สำหรับบทบาทของแต่ละฝ่าย ก็คือ ผู้นิเทศมีบทบาทในการให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นผู้วางแผน ร่วมดำเนินให้บริการและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนควบคุมกำกับและประเมินผลการทำงาน ส่วนผู้รับการนิเทศมีบทบาทในด้านการให้ความร่วมมือและแสดงความคิดเห็นให้คำปรึกษาในทุกด้าน และผู้ให้การสนับสนุนการนิเทศ ก็จะร่วมมือให้การช่วยเหลือและสนับสนุนทุกเรื่อง

กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นขั้นตอนการดำเนินการที่เป็นระเบียบระบบ ซึ่งนักการศึกษาและหน่วยงานเกี่ยวกับการนิเทศได้เสนอแนวคิดไว้ เช่น

แฮร์ริส (Harris, 1985) ได้สรุปกระบวนการในการนิเทศภายในที่เรียกด้วยอักษรย่อว่า POLCA มีดังนี้

1. Planning Processes (P) หมายถึง การวางแผนในการปฏิบัติงาน โดยคิดว่าจะทำอย่างไร กำหนดจุดมุ่งหมายของงาน พัฒนาวิธีดำเนินการกำหนดงานที่จะดำเนินการคาดคะเนถึงผลที่จะได้รับจากโครงการและวางโครงการ

2. Organizing Proesses (O) หมายถึง การจัดโครงสร้างของการดำเนินงาน โดยสร้างเกณฑ์ในการทำงาน จัดหาทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินงานโดยสร้างเกณฑ์ในการทำงานสร้างความสัมพันธ์ของงาน แบ่งงานโดยกำหนดหน้าที่ในการปฏิบัติงานมีการประสานงาน มอบหมายอำนาจให้ตามหน้าที่ วางโครงการของหน่วยงาน และพัฒนานโยบายต่าง ๆ

3. Leading Processes (L) หมายถึงบทบาทในฐานะผู้นำโดยดำเนินการวินิจฉัยสั่งการ การคัดเลือกตัวบุคลากร กระตุ้นให้บุคลากรทำงาน ลงมือปฏิบัติงาน การสาธิตในการปฏิบัติ การให้คำปรึกษาช่วยเหลือ การติดต่อสื่อสาร การให้กำลังใจ การให้คำแนะนำให้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานให้ความรู้ในการปฏิบัติงานแสดงและอธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

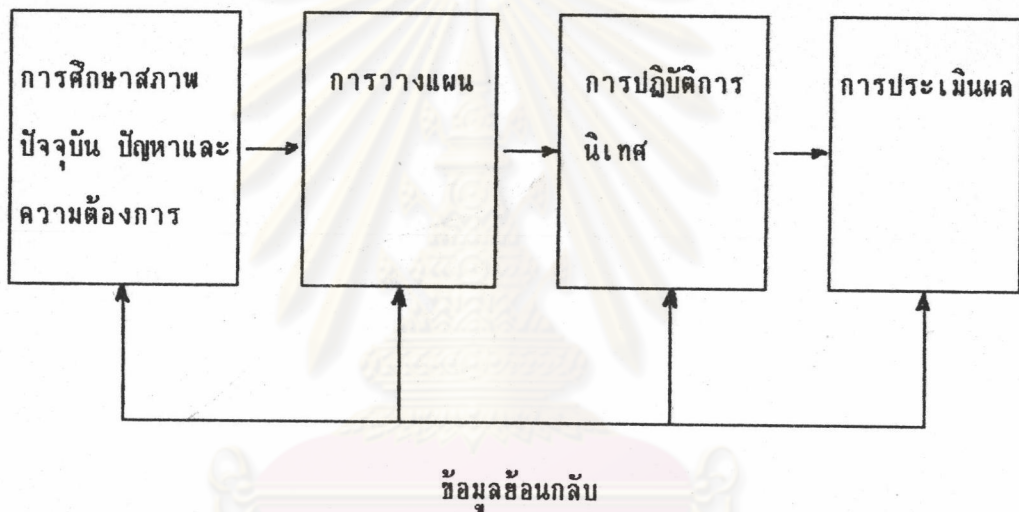
4. Controlling Processes (c) หมายถึง การควบคุมการปฏิบัติงานดำเนินงาน โดยการพิจารณามอบหมายงานให้เหมาะสมควมในด้านต่าง ๆ พิจารณาลงโทษ มีการแก้ไขทันทีเมื่องานผิดพลาดการให้บุคลากรออกจากงาน การตักเตือนและการกำหนดระเบียบในการปฏิบัติงาน

5. Assessing Processes (S) หมายถึง การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน โดยการประเมินผลการปฏิบัติงาน วัดผลการปฏิบัติงาน วิจัยผลการปฏิบัติงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการนิเทศการศึกษาที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

- ชั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
- ชั้นที่ 2 การวางแผน
- ชั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ
- ชั้นที่ 4 การประเมินผล

โดยนำเสนอเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ชั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพที่เป็นจริงตามตัวบ่งชี้ด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนนั้น

ปัญหา หมายถึง ความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่คาดหวัง หรือเป้าหมาย

ความต้องการ หมายถึง ความคาดหวังที่จะพัฒนางานให้ดีขึ้น ในขณะทำงานนั้นมี

สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับที่ไม่เป็นปัญหา

ในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ มีขั้นตอนดังนี้

- 1.1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตัวบ่งชี้คุณภาพด้านต่าง ๆ ได้แก่
  - 1.1.1 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์ทุกชั้น
  - 1.1.2 ด้านอัตราการเข้าชั้นทุกชั้น
  - 1.1.3 ด้านภาวะสุขภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน
  - 1.1.4 ด้านคุณลักษณะตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่ สบช. กำหนด
- 1.2 สํารวจและประเมินความต้องการของครู
- 1.3 จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ
- 1.4 วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของสาเหตุ

กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา และการดำเนินการตามความต้องการ

ขั้นที่ 2 การวางแผน

การวางแผนการนิเทศ หมายถึง การนำข้อมูลผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการ มากำหนดเป็นกิจกรรมและแนวทางการนิเทศ

การวางแผนนิเทศภายในโรงเรียน เป็นขั้นตอนที่นำเอาทางเลือกที่จะดำเนินการ

มาร่วมกันกำหนดรายละเอียดกิจกรรม และจัดลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ เขียนเป็นโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งในโครงการควรระบุสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักการและเหตุผล
2. วัตถุประสงค์
3. เป้าหมาย
4. แผนดำเนินการ
  - 4.1 กิจกรรมสำคัญ
  - 4.2 ปฏิทินปฏิบัติงาน
5. ทรัพยากร
6. การประเมินผล
7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการณ์เทศ

การปฏิบัติการณ์เทศ หมายถึง การดำเนินการตามกิจกรรมที่กำหนดในโครงการ
 นิเทศภายในโรงเรียน

เพื่อให้การปฏิบัติการณ์เทศภายในโรงเรียนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ผู้บริหาร
 และ/หรือผู้นิเทศ ควรดำเนินการ ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ ควรจัดให้มีการประชุมคณะปฏิบัติงาน
 เพื่อซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ กิจกรรม สื่อ เครื่องมือ การบันทึกผล การ
 ประเมินผล และการสรุปผลการนิเทศ
2. ปฏิบัติการณ์เทศ การดำเนินการตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการนิเทศ
 ภายในโรงเรียน ผู้นิเทศไม่ควรละเลยเกี่ยวกับการเสริมแรงให้กำลังใจรับทราบปัญหา
 ความต้องการของผู้รับการนิเทศ และนำเอาปัญหาและความต้องการนั้นมาพิจารณาหาทาง
 ช่วยเหลือสนับสนุน

ขั้นที่ 4 การประเมินผล

การประเมินผลการนิเทศ หมายถึง การตรวจสอบความสำเร็จของโครงการกับ
 วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

ผู้มีหน้าที่ดำเนินการประเมินผล ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและคณะผู้นิเทศ มี
 ขอบข่ายกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติดังนี้

1. ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
2. ประเมินความคิดเห็น เพื่อทราบความพึงพอใจผู้รับการนิเทศ
3. ประเมินกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน
4. สรุปรวมผลการประเมิน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงการปฏิบัติ
 งานในโอกาสต่อไป

จากการที่ได้นำกระบวนการนิเทศการศึกษามากกว่าไว้ข้างต้น สรุปได้ว่ากระบวนการ-
 การนิเทศการศึกษา จะช่วยให้การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนบรรลุเป้าหมายอย่างมี
 ประสิทธิภาพ และประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา
 ความต้องการ การวางแผน การปฏิบัติการณ์เทศ และการประเมินผล

การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียนจะบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้บริหารได้มีการเตรียมการก่อนการนิเทศตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้กล่าวถึงการดำเนินการนิเทศภายในไว้ดังนี้

1. การเตรียมการก่อนการนิเทศภายในโรงเรียน

1.1 สร้างความเข้าใจร่วมกัน เรื่องที่จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจกับครูทุกคนมีดังนี้

1.1.1 ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

1.1.2 ความสำคัญและความจำเป็นของการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน

1.1.3 จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

1.1.4 เป้าหมายและตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการนิเทศภายในโรงเรียน

1.1.5 กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน

1.3 ทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

1.4 ชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติการนิเทศ

2. การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน

เมื่อผู้บริหารโรงเรียนได้เตรียมการก่อนการนิเทศภายในโรงเรียนแล้ว

การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนจะเป็นไปตามกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
- ขั้นที่ 2 การวางแผน
- ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ
- ขั้นที่ 4 การประเมินผล

โรงเรียนต้นแบบเพื่อการนิเทศ

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ (2538) ได้กล่าวถึงความสำคัญและความเป็นมาของโรงเรียนต้นแบบเพื่อการนิเทศดังต่อไปนี้

ความสำคัญ และความเป็นมาของโรงเรียนต้นแบบเพื่อการนิเทศ

ในการจัดการศึกษา ผู้บริหารทุกระดับมีภารกิจสำคัญคือ การจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร และแม้ว่าการบริหารการศึกษาในหน่วยงานจะจัดระบบและมีการควบคุมกันอย่างมีประสิทธิภาพแล้วก็ตาม เมื่อเวลาเปลี่ยนไป สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตลอดจนสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และความเจริญทางเทคโนโลยีก็ย่อมเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ปัญหาในการทำงาน ความต้องการพัฒนางานให้บรรลุความสำเร็จโดยมีประสิทธิภาพสูงขึ้น การรักษาไว้ซึ่งระบบบริหารงานที่มีประสิทธิผล และประสิทธิภาพสูงขึ้น เป็นภารกิจ ความรับผิดชอบของผู้บริหารหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งผู้บริหารสามารถใช้การนิเทศเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ต้องการ สอดคล้องกับนโยบายการดำเนินงาน ได้งานที่มีมาตรฐาน และคุณภาพสูงเสมอ

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ได้เล็งเห็นความสำคัญของการนิเทศการศึกษา จึงได้กำหนดเป็นนโยบายด้านการนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการนิเทศการศึกษา SBO = Supervision by Objective โดยมีการส่งเสริมการนิเทศภายในอย่างจริงจัง ในปีการศึกษา 2534 และได้ดำเนินการตามโครงการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ (ชัชย ประดับสุข, 2538)

จากการดำเนินการนิเทศการศึกษาที่ผ่านมา พบว่ายังมีปัญหาดังต่อไปนี้

1. ขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
2. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ ที่สร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย
3. ผู้บริหารโรงเรียนและผู้บริหารระดับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เข้าใจว่าการประชุมประจำเดือนของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ผู้บริหารโรงเรียนกับครูได้บังคับบัญชา เป็นรูปแบบการนิเทศภายในที่ดำเนินการได้ดีแล้ว ไม่น่าจะมีรูปแบบอื่น ๆ อีกมากมาย
4. ขาดการควบคุมกำกับที่ต่อเนื่อง

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538)

นอกจากนั้นหากจะดำเนินการขยายผลไปยังโรงเรียนอื่นให้ครบทั้ง 757 โรงเรียน ต้องใช้เวลาอีก 3 ปี ซึ่งนับว่าเป็นการสูญเสียเวลา และเป็นการปิดกั้นกลไกการบริหาร การศึกษาที่ไร้อิสระ โดยหน่วยงานต้นสังกัดไม่ได้กระจายโอกาสความคิดในการบริหาร การศึกษาให้อิสระ ตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น อีกทั้งการดำเนินการนิเทศทั้งระดับ จังหวัดและระดับอำเภอในรอบปีที่ผ่านมาไม่เป็นไปตามเป้าหมายเพราะศึกษานิเทศก์มี จำนวนน้อยคิดอัตราส่วนศึกษานิเทศก์ 1 คน ต่อครู 147 คน ไม่สามารถจัดการนิเทศ และพัฒนางานทั้งระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ โครงการต่าง ๆ ได้ทั่วถึง

จากการดำเนินการจัดการศึกษาที่ผ่านมา มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็น เลิศและกิจกรรมประกวดครูดีเด่น กิจกรรมดีเด่นต่าง ๆ ทำให้ครูได้รับการพัฒนาจนเป็น แบบอย่างแก่ครูในพื้นที่ ส่วนการพัฒนาครูในด้านวุฒิการศึกษา ครูจังหวัดสุรินทร์ส่วนใหญ่ มี ครูจบปริญญาตรี - โท คิดเป็นร้อยละ 76.70 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรในแต่ละท้องถิ่น แต่ละอำเภอมีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และศักยภาพในการช่วยเหลือด้าน วิชาการ

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ จึงได้คิด
สร้างนวัตกรรมกรณีศึกษาการศึกษาในปีการศึกษา 2538 โดยการคัดเลือกโรงเรียนที่
ดำเนินการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนได้ประสบความสำเร็จ เพื่อพัฒนาให้เป็น
โรงเรียนต้นแบบเพื่อการนิเทศให้โรงเรียนอื่น ๆ ได้ศึกษาต่อไป เป้าหมายสร้างโรงเรียน
ต้นแบบอย่างน้อยกลุ่มละ 1 โรงเรียน

เพื่อให้การดำเนินการโรงเรียนต้นแบบประสบความสำเร็จ หน่วยศึกษานิเทศก์
จึงได้สร้างแนวทางปฏิบัติไว้ หากจะใช้พัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นควรมีการปรับ
ปรุงและพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ

อย่างไรก็ตาม เชื่อกันว่าการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบเพื่อการนิเทศ ควรมีทิศ-
ทางและกรอบการปฏิบัติงานให้โรงเรียนได้นำไปใช้เป็นคู่มือการดำเนินการพัฒนาให้เป็น
โรงเรียนต้นแบบ ควบคู่กับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ จึงได้สร้างแนวปฏิบัติของโรงเรียนต้นแบบเพื่อ
การนิเทศ ดังต่อไปนี้

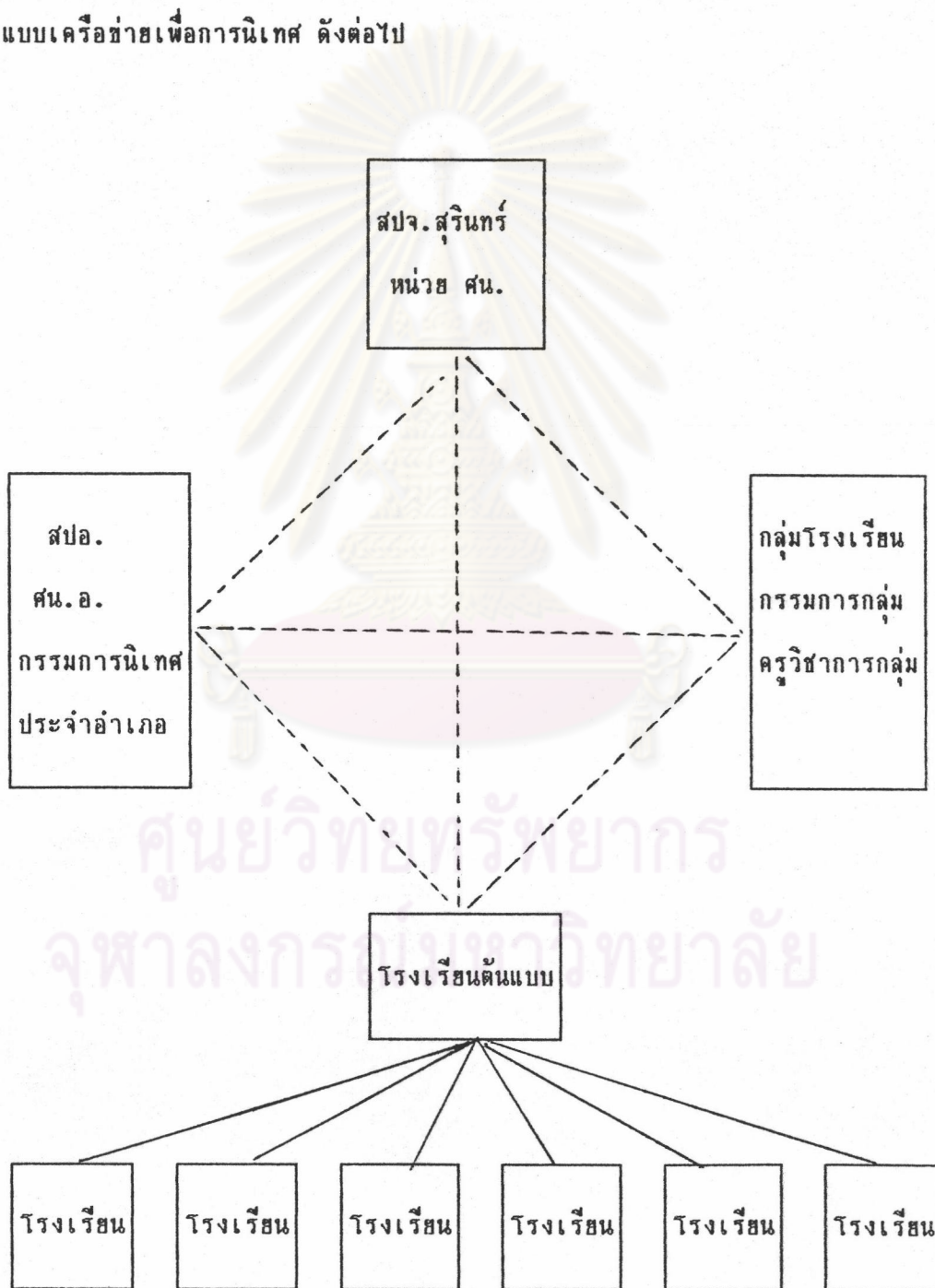
แนวปฏิบัติโรงเรียนต้นแบบเพื่อการนิเทศ

1. มีแผนการนิเทศภายในโรงเรียน
2. โรงเรียนดำเนินการนิเทศภายในตามแผนปฏิบัติการ
3. โรงเรียนมีสื่อ/เครื่องมือนิเทศและใช้เครื่องมือนิเทศทุกครั้ง
4. โรงเรียนมีหลักฐานบันทึกการนิเทศทุกครั้ง
5. มีกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา/สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาของ
โรงเรียน
6. มีแฟ้มข้อมูลการนิเทศ ซึ่งมีข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน
7. โรงเรียนมีการนิเทศงานทุกด้าน
8. โรงเรียนมีการนิเทศตามจำนวนครั้งที่กำหนด
9. โรงเรียนมีภาพความสำเร็จจากการนิเทศภายใน ส่วนใหญ่มีการพัฒนาขึ้น
ทุกด้าน

10. มีการสรุปและรายงานผลการนิเทศตามวาระ

โครงสร้างโรงเรียนต้นแบบเพื่อการนิเทศ

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ได้นำเสนอโครงสร้างโรงเรียนต้นแบบเครือข่ายเพื่อการนิเทศ ดังต่อไปนี้

มาตรการเร่งรัดวัดคุณภาพการประถมศึกษา 10 ประการ

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์

1. ผู้บริหารต้องชี้แจงเป็นเครื่องมือในการบริหาร
  2. หน่วยงานทุกระดับต้องนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาปฏิบัติงาน
  3. หน่วยงานทุกระดับต้องปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน
  4. ครูผู้สอนต้องจัดทำแผนการสอนตลอดปี
  5. ครูผู้สอนต้องสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
  6. ครูผู้สอนต้องใช้เครื่องมือในการวัดผลประเมินผล
  7. ครูผู้สอนต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
  8. ผู้บริหารทุกระดับต้องกำกับติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
  9. ผู้บริหารทุกระดับต้องยึดคุณธรรมในการบริหารงาน
  10. หน่วยงานทุกระดับต้องมีการนิเทศติดตามอย่างเป็นระบบ
- (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์, 2536)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาชั้น
ได้มีผู้วิจัยดังนี้

ชัยพน อาสนพาณิชย์ (2536) ได้ทำการศึกษาการดำเนินงานตามโครงการ
สนับสนุนการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถม-
ศึกษาจังหวัดลำปาง พบว่า โรงเรียนที่มีการนิเทศแบบผสมผสาน การนิเทศโดยคณะ-
กรรมการสัมพันธ์ การนิเทศแบบเจาะจงวิชาการสัมพันธ์ ส่วนใหญ่ดำเนินการทั้ง 5
ขั้นตอน ดังนี้ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการนิเทศ 2. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา
ความต้องการ และวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา จัดลำดับความสำคัญโดยมีหลักการ
พิจารณาจัดลำดับความสำคัญของปัญหาด้วย 3. วางแผนการดำเนินงาน โดยมี การ

กำหนดกิจกรรมและรายละเอียดของกิจกรรมในการนิเทศ 4. ปฏิบัติการนิเทศ โดยมี การทำปฏิทินการนิเทศ และมีการดำเนินการนิเทศโดยคณะกรรมการดำเนินการนิเทศและ ผู้รับผิดชอบในกิจกรรม 5. ติดตามประเมินผลการปฏิบัติการนิเทศ โดยมีการจัดทำแผน การติดตาม มีการติดตามการปฏิบัติงานและสรุปผลการปฏิบัติงาน ส่วนปัญหาในการดำเนินการ นิเทศทั้ง 3 แบบ ได้แก่ คณะครูไม่ทราบคุณสมบัติของคณะกรรมการดำเนินการ นิเทศ ไม่มีเวลาดำเนินการนิเทศ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

พิชัย แก้วคำดี (2536) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามมาตรฐานการนิเทศ ภาสในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี ศึกษาศึกษา โรงเรียนที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้ดำเนินงานตาม มาตรฐานการนิเทศมีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจงานนิเทศ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการ ดำเนินงานนิเทศภายในเป็นผู้รับผิดชอบ ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียน หัวหน้าสายชั้น และให้คณะครูทุกคนมีส่วนร่วม มีการจัดระบบข้อมูลและสาร- สสนเทศเพื่อการวางแผนนิเทศ ข้อมูลครอบคลุมการบริหารงานของโรงเรียนทั้ง 6 งาน มีการนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนนิเทศ การดำเนินการนิเทศมีการปฏิบัติงานตามโครงการ และขั้นตอนที่กำหนดไว้ มีการประเมินผลอย่างเป็นระบบตั้งแต่ก่อนปฏิบัติงานจนถึงสิ้นสุด โครงการ มีการรายงานผลโดยพิจารณาจากคุณภาพและปริมาณงานที่ปรากฏให้หน่วยงาน ในสังกัดทราบ ส่วนปัญหาการดำเนินงานตามมาตรฐานการนิเทศ ได้แก่ บุคลากรใน โรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผน ขาดทักษะและเทคนิคการ ประเมินผล และขาดความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เปรมกมล ศรีธรรมมา (2535) ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนิน งานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า สภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนส่วนใหญ่ ดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการโรงเรียนศึกษาข้อมูลจากผลการปฏิบัติงานในรอบปี ที่ผ่านมา แล้วจัดลำดับความสำคัญของปัญหาวิเคราะห์หาสาเหตุและกำหนดทางเลือกโดย ระดมความคิด ขั้นตอนการวางแผน โรงเรียนมีการกำหนดนโยบาย กิจกรรม แล้วจัด

ทำโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ขึ้นปฏิบัติการนิเทศโรงเรียนมีการเตรียมการก่อนการ-
 นิเทศโดยการประชุมชี้แจง และปฏิบัติการนิเทศ ซึ่งมีการนิเทศงานวิชาการเป็นส่วนใหญ่
 ขึ้นประเมินผล โรงเรียนมีการประเมินผลระหว่างปฏิบัติงานและเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว
 นำผลไปปรับปรุงวิธีดำเนินงาน ส่วนปัญหาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนส่วนใหญ่ที่
 พบคือ การนิเทศควบคุมกำกับไม่ต่อเนื่อง ขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดความรู้ความเข้าใจ
 ในการดำเนินงาน ขาดเครื่องมือในการดำเนินงานและขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

วรณี ชาลสิทธิ์ (2533) ได้ศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน
 ประถมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนที่ดำเนินงานนิเทศภายในดีเด่น
 ระดับอำเภอ พบว่า โรงเรียนมีขั้นตอนการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน 3 ขั้นตอน
 คือ การวางแผนโครงการ การดำเนินงานตามแผนและการประเมินผล ในขั้นตอนการ-
 วางแผนโครงการ คณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา
 และความต้องการของโรงเรียน ทำการวิเคราะห์หาสาเหตุ ปัญหา โดยวิธีการประชุม
 ปรึกษาหารือ แล้วทำโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ขึ้นการดำเนินงานตามแผนโครงการ
 ดำเนินงานโดยคณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งมีการประชุมแบ่งงาน มอบหมาย
 งานและนิเทศขึ้นเรียน ขึ้นการประเมินผล คณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน ประเมิน-
 ผลระหว่างการปฏิบัติงาน และสิ้นสุดโครงการ แล้วนำผลไปพัฒนางาน ส่วนปัญหาใน
 การดำเนินงาน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการดำเนินงาน

ไพศาล เทียมवेश (2533) การศึกษาการดำเนินงานเกี่ยวกับการนิเทศ
 ภายในโรงเรียนตามแนวทางการเร่งรัดคุณภาพการประถมศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา
 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้ดำเนิน
 งานเกี่ยวกับการนิเทศ โดยมีผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่ม -
 ประสพการณ์ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าสายชั้น และครูทุกคน ศึกษาปัญหาที่พบจาก
 ปฏิบัติงานของครู เพื่อกำหนดเป็นความต้องการจำเป็นที่เป็นไปได้ และเขียนโครงการ
 สนองนโยบายของโรงเรียน มีการสร้างสื่อเครื่องมือ และพัฒนาการนิเทศ และเตรียม
 ปัจจัยด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ก่อนลงมือปฏิบัติงานตามโครงการ

พร้อมทั้งประเมินผลโครงการ โดยพิจารณาคุณภาพและปริมาณงานที่ปรากฏ มีการรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นลายลักษณ์อักษร ต่อผู้บริหารโรงเรียน เมื่อสิ้นสุดโครงการ ส่วนปัญหาการดำเนินงานได้แก่ บุคลากรขาดความรู้ และทักษะในการวางแผนขาดความร่วมมือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง งบประมาณที่จัดสรรมีไม่เพียงพอ ไม่มีเวลาในการออกปฏิบัติการนิเทศ เพราะมีงานประจำมาก ขาดการควบคุม กำกับการปฏิบัติงาน บุคลากรขาดความรู้ และทักษะในการประเมินไม่นำผลการประเมินไปใช้ประกอบการปฏิบัติงาน

จากทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียน มุ่งหวังเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้มีความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ โดยส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน ซึ่งเป็นเป้าหมายของหลักสูตร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย